

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 1 april 1927 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående understöd åt småskoleseminarier jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1927 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1927—1928 har Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, i avseende å åttonde huvudtiteln, punkten 163, föreslagit riksdagen att minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier, nu 330,000 kronor, med 10,000 kronor till 320,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet från utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner väckta den ena inom första kammaren av herrar *O. Bergqvist* och *C. J. Asplund*, (nr 4) och den andra inom andra kammaren av herr *J. Grapenson* m. fl. (nr 11) däruti hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att de statsbidrag, som för närvarande utgå till Norrbottens läns landstings seminarium i Öjebyn, måtte till den del, som svarar mot de anställda ordinarie lärarnas avlöning, få utgå, även om seminariet med hänsyn till läraröverskottet nedläggdes.

Till stöd för sin framställning andraga motionärerna till en början följande:

»Den överproduktion av småskollärare, som numera allmänt förekommer i landet, har sedan flera år tillbaka gjort sig mer och mer förnimbar inom Norrbottens län, där tre småskoleseminarier äro upprättade, nämligen statens seminarier i Haparanda och Murjek och landstingets seminarium i Öjebyn. När skolöverstyrelsen, som på grund av riksdagens skrivelse år 1923 (nr 230) av Kungl. Maj:t blivit anbefalld att verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning staten bör övertaga de av landstingen upprättade småskoleseminarierna, samma år anmodade landstingen att yttra sig över riksdagens skrivelse, uttalade sig Norrbottens läns landsting för överlåtande av sitt seminarium åt staten och motiverade detta bland annat med att ett statligt övertagande av hela seminarieverksamheten vore villkoret för en

begränsning av lärarutbildning till vad som motsvarade behovet inom landet.

Sedan två år gått och antalet utexaminerade lediga lärare därunder tilltagit i oroväckande grad, upptog landstinget frågan på nytt vid sitt sammanträde 1925 och beslöt att söka i vad på det ankomme fullfölja ovan nämnda beslut om Öjebyseseminariets överlåtande till staten samt att desslikes genom utredning åvägabringa klarhet över de nuvarande förhållandena inom länet och över behovet av åtgärder på detta område.»

Motionärerna lämna vidare en detaljerad redogörelse för resultatet av denna utredning, i vad densamma äger samband med den nu motionsvis väckta frågan. Beträffande denna redogörelse får utskottet hänvisa till motionen I: 4, sid. 1—11 samt till de vid motionen fogade bilagorna, sid. 13—23.

Motionärerna anföra slutligen:

»Med hänsyn till det omfång, som det genom utredningen klart ådagalagda överskottet av lärare redan fått, och den utomordentligt hastiga tillväxt, som blir en följd, om nuvarande utbildningsanstalter bibehållas, fann sig 1926 års landsting nödsakat att utan avvaktan på ovan nämnda statliga utredning inställa nyintagning av elever i första klassen vid seminariet i Öjebyn år 1927. Seminariets verksamhet kommer därför att upphöra med utgången av läsåret 1927—1928, i vilket fall seminariet kan nedläggas tidigast 1930.

Att nedlägga ett landstingsseminarium är emellertid under nuvarande förhållanden förenat med vissa ekonomiska olägenheter, som ett så skatte-tyngt län som Norrbottens ej kan bortse ifrån. Genom Kungl. Maj:ts stadga den 31 december 1919 för av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarier (S. F. nr 889) är föreskrivet, att lärarpersonalen, vilken förut varit anställd med viss tids uppsägning, skall hava ordinarie anställning, och enligt Kungl. Maj:ts kungörelse av samma dato angående statsbidrag till sådana seminarier (S. F. nr 890) synas statsbidrag till avlöning åt de lärare, som vid seminariets nedläggande ha ordinarie anställning och alltså ej kunna uppsägas, icke få utgå. Då lärarlönerna utgöra huvudparten av kostnaderna för seminariet, så följer av seminariets nedläggande att landstingets utgifter för seminariet ökas, åtminstone den närmaste tiden, till dess lärarna erhålla anställning vid andra läroanstalter inom undervisningsväsendet eller eventuellt övergå till andra yrken.

Av vad som ovan anförts angående lärarproduktionen får man även med avsevärda begränsningar räkna med ett läraröverskott inom Norrbotten under en lång tid framåt, och de skadliga verkningar, som den nuvarande överproduktionen har, ej minst med hänsyn till lärarmaterialet, gör det till en bjudande plikt att så fort och i så stor utsträckning som möjligt nedbringa läraröverskottet. Landstingets seminarium synes därför böra utan dröjsmål indragas, och för att detta skall ske utan att landstingets utgifter skola behöva ökas, bör staten medgiva, att statsbidrag må utgå till den ordinarie lärarperso-

nalens avlöning även sedan verksamheten vid seminariet eventuellt nedlagts och intill dess lärarna erhålla annan anställning.»

Rörande motionerna har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttrande från skolöverstyrelsen, vilket yttrande som bilaga är fogat vid detta utlåtande.

Utskottets
yttrande.

Kungl. Maj:ts förslag om sänkning av det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier har möjliggjorts genom den minskning, som ägt rum i utgifterna från ifrågavarande anslag. Förslaget har icke givit utskottet anledning till erinran.

Frågan om statens övertagande av de utav landstingen upprättade småskoleseminarierna synes nu närma sig sin lösning, i det att den av 1923 års riksdag begärda utredningen i detta ämne, enligt vad skolöverstyrelsen uppgivit, kommer att föreligga i så god tid, att de hösten 1927 sammanträdande landstingen kunna taga ställning till densamma. Vad angår den nu motionsvis gjorda framställningen, torde det böra framhållas, att Norrbottens läns landsting, med hänsyn till det betydande överskott av lärarkrafter, som enligt vad den av landstinget verkställda utredningen utvisat, otvivelaktigt förefinnes inom länet, ansett sig böra inställa nyintagningen vid seminariet i Öjebyn redan med år 1927. Följden av detta landstingets beslut blir, att verksamheten vid seminariet upphör med utgången av läsåret 1927—1928 och att statsbidrag följaktligen därefter enligt gällande författningar icke kan utgå till ifrågavarande seminarium. Då detta landstingets beslut fattats innan landstinget ännu haft tillfälle att taga ställning till skolöverstyrelsens utredning och förslag, i vad angår seminariet i Öjebyn, synes det utskottet billigt att landstinget beredes någon tids respit beträffande indragningen av statsunderstödet. Utskottet har på grund härav ansett sig böra tillstyrka motionärernas framställning, i vad avser tiden den 1 juli 1928—den 30 juni 1929, dock med den begränsning i frågan om det antal lärare, som må komma i åtnjutande av statsbidrag, som från skolöverstyrelsens sida föreslagits. Någon förhöjning av ifrågavarande anslag, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, erfordras icke på grund härav.

I anslutning till vad som nu anförts beträffande seminariet i Öjebyn, vill utskottet framhålla, att spørsmålet om vilka anordningar som böra träffas i fråga om den ordinarie lärarpersonalen vid landstingsseminarium vid indragning av dylikt seminarium under den närmaste tiden synes komma att bliva aktuellt beträffande åtskilliga landstingsseminarier. Denna fråga synes utskottet på grund härav i samband med ovannämnda, alltjämt pågående utredning böra tagas under noggrann prövning, därvid enligt utskottets mening särskilt bör övervägas möjligheten att vid indragning av landstingsseminarium snarast möjligt bereda ordinarie lärarpersonalen vid dylikt seminarium anställning å andra befattningar inom den allmänna folkundervisningens område.

Under återopande av vad ovan anförts hemställer alltså utskottet,

att riksdagen må,

a) minska det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier, nu 330,000 kronor, med 10,000 kronor till 320,000 kronor;

b) med anledning av herrar Bergqvists och Asplunds samt herr Grapensons m. fl. ovannämnda motioner I: 4 och II: 11 medgiva, att statsbidrag må för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 utgå till avlönande av fyra ordinarie lärare vid Norrbottens läns landstings seminarium i Öjebyn utan hinder därav att verksamheten vid seminariet under nämnda tid nedlagts.

Stockholm den 1 april 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: se under utlåtande nr 59.

Bilaga.

Till riksdagens statsutskott.

Genom nådigt beslut den 4 februari 1927 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att till riksdagens statsutskott avgiva av utskottet begärt yttrande bland annat rörande av herrar O. Bergqvist och C. I. Asplund i första kammaren samt av herr Grapenson m. fl. i andra kammaren väckta och till utskottet hänvisade motioner, respektive nr 4 och 11, angående utanordnande av viss del av nu utgående statsbidrag till Norrbottens läns landstings småskoleseminarium i Öjebyn även efter seminariets eventuella nedläggande.

Skolöverstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Utan att kunna ingå i prövning av de detaljerade beräkningar av olika slag, som ingå i den motionerna bifogade utredningen, vill överstyrelsen vitsorda, att de statens småskoleseminarier, som finnas inom Norrbottens och Västerbottens län, för närvarande och sannolikt en lång tid framåt äro tillräckliga för fyllande av behovet av småskolutbildade lärarkrafter inom nämnda län. Det är därför helt naturligt, att landstingen inom nu ifrågakvarande län funnit sig böra vidtaga förberedande åtgärder för nedläggande av verksamheten vid de av sagda landsting inrättade småskoleseminarierna. Helt visst försvåras en dylik avveckling av landstingsseminarierna genom det förhållandet, att på grund av gällande författningar landstinget måste svara för den ordinarie lärarpersonalens avlöning, även om seminariet nedlägges.

Såsom motionärerna erinra om pågår inom skolöverstyrelsen på grund av en riksdagsskrivelse utredning angående statens övertagande av de utav landstingen upprättade småskoleseminarierna. Under utredningens gång har det blivit alltmera klart, att denna fråga måste med hänsyn till det läge, som inträtt genom en alltmer tilltagande överproduktion av småskollärarinnor, kombineras med frågan om en nödvändig reduktion i denna lärarproduktion, varmed måste följa erforderlig minskning i antalet småskoleseminarier. Ifrågakvarande utredning föreligger i flera väsentliga delar färdig. Emellertid har det visat sig ändamålsenligt att för bedömande av det verkliga lärarbehovet jämväl vid småskolor, mindre folkskolor och för s. k. biträdande lärartjänster begagna det statistiska materiel, som av överstyrelsen införskaffats med hänsyn till den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen angående folkskollärarbehovet och därmed sammanhängande organisation av folkskoleseminarierna.

Vidare föreligger ett reellt sammanhang mellan dessa båda utredningar så tillvida, att lösandet av småskoleseminariernas lokalfråga för framtiden kan bliva beroende av vad för sådant ändamål möjligen kan vara att påräkna i eventuellt överflödiga folkskoleseminarier. Med hänsyn till nu anförda omständigheter måste med slutförandet av småskoleseminarieutredningen anstå, till dess att utredningen rörande folkskoleseminarierna föreligger. Det är emellertid överstyrelsens förhoppning att kunna till Kungl. Maj:t överlämna utredning och förslag angående statens övertagande av småskollärarinneutbildningen i så god tid, att de till hösten

sammanträdande landstingen kunna taga ställning till de sålunda framlagda förslagen.

Från seminariernas sida har under gången av nu ifrågavarande utredning genom de respresenteranter, som samrått och framlagt vissa förslag angående de villkor, som från landstingens sida skäligen böra uppställas vid seminariernas överlämnande till statsverket eller deras eventuella nedläggande, enhälligt uttalats det önskemålet, att staten måtte övertaga det ekonomiska ansvaret för den *ordinarie* lärarpersonal, som för närvarande är anställd vid seminarierna. Överstyrelsen finner för sin del detta önskemål berättigat och vill alltså understödja detsamma. De lärare av detta slag, som nu äro anställda vid landstingsseminarierna, äro i allmänhet pedagogiskt högt kvalificerade och torde kunna påräkna att vid ansökan snart nog bliva placerade å andra tjänster inom den allmänna folkundervisningen. Förslaget innebär sålunda, att, då seminariet nedlägges och de ordinarie lärarna till följd därav överföras på landstingets indragningstat, statsbidraget icke på en gång i sin helhet indrages, utan att en del, motsvarande läraravlöningen (med tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg) enligt gällande författningar, får tills vidare utgå, intill dess vederbörande lärare erhållit annan tjänst. Dock synes den begränsningen böra göras, att statsbidrag på detta sätt icke får utgå till flera lärare, än som motsvara det erforderliga minimiantalet, nämligen vid ett seminarium med två elevklasser ett antal av högst fem. Även om statsbidrag på nu angivet sätt får utgå, då ett landstingsseminarium nedlägges, gör staten dock genom dylikt nedläggande en omedelbar årlig besparing, motsvarande bidraget till det särskilda rektorsarvodet, skillnaden mellan grundanslaget till seminariet och lärarnas grundlöner, samt elevstipendierna.

På grund av det nu anförda och då, så vitt överstyrelsen kan bedöma, ett bifall till de föreliggande motionerna icke skulle i något hänseende komma att föregripa den inom överstyrelsen pågående utredningen angående statens övertagande av småskolläro- och småskoleseminarierna och i samband därmed nödig inskränkning i antalet småskoleseminarier, får överstyrelsen för sin del tillstyrka det i motionerna gjorda yrkandet.

Stockholm den 18 februari 1927.

B. J. N. BERGQVIST.

SVEN NYLUND.

Gustaf Redelius.